

Prof. dr hab. Henryk Machajewski, 60-732 Poznań,

600-348-371

Instytut Archeologii Uniwersytetu Gdańskiego,
ul. Żwirki i Wigury 101, 80-203 Gdańsk,
tel. 58 301 75 00, e-mail: henryk.machajewski@ug.edu.pl

ul. Żwirki 5,

Rzeka Jan 28 03 2023

**Recenzja habilitacyjna dr Michała Grygiela
w dziedzinie nauk humanistycznych,
dyscyplina archeologia**

Przedmiotem recenzji jest ocena dorobku naukowego dr Michała Grygiela, ujęty tytułem „Narodziny środkowoeuropejskiego *Barbaricum*”. Dorobek ten wyznaczają trzy monografie, rozdział w pracy zbiorowej oraz trzy artykuły opublikowane po uzyskaniu stopnia doktora. Całość dokumentacji dopełniają informacje o działalności naukowej, organizacji życia naukowego i prowadzonej dydaktyce.

Dokumentację przygotowano w myśl art. 219 ust. 1 punkt 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późniejszymi zmianami).

Uwagi wstępne

Dr Michał Grygiel, absolwent Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (2002 r. – praca magisterska; 2013 r. – praca doktorska) wywodzi się z ośrodka naukowego wielce zasłużonego dla rozwoju polskiej archeologii, specjalizującego się między innymi w problematyce Europy barbarzyńskiej. W niej też jest osadzony wiodący nurt badań habilitanta realizowany poprzez studia nad wieloma zagadnieniami kultury kręgu celtyckiego i sąsiadujących z nim pozostałych społeczności barbarzyńskich. Badania te, wyprzedzając ocenę ich wartości, oparte są na wyjątkowo rozległej znajomości źródeł archeologicznych i historycznych, a także szerokiej wiedzy teoretycznej, będącej następstwem swobodnego czerpania z paradygmatów różnych dziedzin nauk humanistycznych i przyrodniczych. Rozwój tych umiejętności jest efektem nie tylko predyspozycji intelektualnych, lecz także kształtowania się w gronie wybitnych naukowców ośrodka krakowskiego, by wspomnieć profesora Zenona Woźniaka, czy nie żyjącego już profesora Piotra Kaczanowskiego. W tym

miejscu wypada pamiętać także o profesorze Ryszardzie Grygielu, Ojcu Michała, będącego inspiratorem rozbudzania Jego zainteresowań archeologią.

Podstawy habilitacji

A. Książka – wiodące osiągnięcie naukowe

Recenzowana książka, w ujęciu dra Michała Grygiela, jest próbą nakreślenia nowej narracji o dziejach społeczności związanej z grupą tyniecką datowaną ogólnie na trzy ostatnie stulecia przed naszą erą. Dawniej była nazywana przez Zenona Woźniaka (1970) grupą celto-przeworską. Stanowiła też przedmiot studiów Pauliny Polsekowej (2006). Inspiracją do ponownego zainteresowania się jej problematyką był niebywale dynamiczny przyrost materiałów archeologicznych w zachodniej Małopolsce łączonych z tą grupą oraz postęp badań nad sytuacją kulturową w okresie lateńskim w Europie.

Książka składa się zasadniczo z trzech części, pierwszej w której omówiono informacje związane z grupą tyniecką, ujęte na szerokim tle europejskim, drugiej syntetyzujące dzieje tej społeczności wraz z uwagami o czasach poprzedzających jej uformowanie, trzeciej obejmującej katalog stanowisk, uzupełniony zestawami analizowanych zabytków, oraz bibliografię i ryciny. Owe trzy części poprzedziło wprowadzenie o historii społeczności celtyckiej, w wielu sekwencjach z komentarzem autorskim Michała Grygiela.

Dobór materiałów archeologicznych do rzeczonyj problematyki nie budzi zastrzeżeń, chociaż zauważa się wybiórczy sposób potraktowania informacji o osadach. Różnorodność informacji archeologicznych, w porównaniu do zbiorów pozostających do dyspozycji w latach wcześniejszych, uzasadnia zgłaszana przez habilitanta myśl o potrzebie nakreślenia nowej narracji o tej grupie. W przeprowadzonej analizie typologiczno – chronologicznej materiałów habilitant imponuje wyjątkową wiedzą, swobodą w kreślonych mechanizmach upowszechniania się po Europie poszczególnych elementów wywodzonych zazwyczaj z tradycji celtyckiej. Nie jestem jednak do końca przekonany o poprawności zastosowanego zabiegu, tycaącego zwłaszcza metalowych detali stroju pochodzących z LTC1 i LTC2 (faza II), polegającego na łącznym potraktowaniu, bez próby zasygnalizowania podziału, na wytwory będące importami lub miejscowymi produktami. Taką czynność wykonano z powodzeniem w przypadku detali stroju łączonych z końcową już fazą grupy tynieckiej (LTD1 – B1a, faza III).

Wiele ze szczegółowo przeprowadzonej przez habilitanta analizy materiałów tynieckich prowadzi do wykreślenia zupełnie nowego, nie znanego dotychczas znaczenia tej grupy w

procesach upowszechniania się po lateńskiej Europie różnych wytworów. Przykładem są obręcze typu Şimleul Silvaniei wywodzone z tradycji dackiej, licznie spotykane w tej grupie, a pojawiające się między Łabą a Wisłą.

Osobnego komentarza wymagają wyniki badań nad monetami i pozostałościami po lokalnej działalności menniczej, które uważam w tej pracy za osiągnięcie wybitne. Autor, dysponując zdecydowanie bogatszym, w porównaniu do dawnych czasów zestawem źródeł, w tym spektakularnymi informacjami o działaniu mennic na terenie grupy tynieckiej, postawił tezę o jej funkcjonowaniu niemal przez cały okres rozwoju w jednorodnej strefie cyrkulacji pieniądza celtyckich Bojów. Wśród monet spotykanych na terenie tej grupy wydzielił emisje mennictwa bojskiego charakterystyczne dla dwóch jego etapów, przedoppidalnego (starszy) i rozwoju oppidów (młodszy). Uzasadnił tym samym przynależność tej grupy do celtyckiego kręgu kulturowego. Teza ta stanowi znakomite dopełnienie dawnych myśli Kazimierza Godłowskiego (1977) i Zenona Woźniaka (1981) o stałych związkach owej grupy z wysoko rozwiniętą kulturą lateńską.

Analizując gospodarkę grupy tynieckiej, obok różnych narzędzi metalowych codziennego użytku, Autor zauważa brak jednak liczniejszych śladów po prowadzonych czynnościach związanych z czarną metalurgią, w tym zwłaszcza pieców dymarskich. Brak także narzędzi związanych z przetwórstwem płodów rolnych, ale jednocześnie stosunkowo często występują żelazne narzędzia związane z rolnictwem. Jednocześnie przytacza argumenty o możliwości produkcji szkła, czy pozyskiwania soli. Niewątpliwie funkcjonowały wysoko wyspecjalizowane warsztaty garncarskie, o czym jeszcze poniżej, wspomniane już mennice, oraz występowanie dużej liczby importów w postaci detali stroju i wyrobów szklanych. Przywołany tutaj niewielki zestaw danych o zajęciach ludności „tynieckiej”, gdyby wzbogacono je analizami archeozoologicznymi i paleobotanicznymi, a także, jak zakładam, pozostawały do dyspozycji Autora (np. Podłęże; Zagórze), to łącznie stanowiłyby odpowiednią podstawę do próby nakreślenia oblicza/modelu jej gospodarki, która jak podkreślano w książce (s. 279), była ustabilizowana, a jej znaczenie ciągle było przywoływane na różnych etapach analizy tej grupy.

Odzwierciedleniem jednej z cech gospodarki ludności „tynieckiej” było niewątpliwie garncarstwo, rozpoznane w postaci niewielu warsztatów, lecz przede wszystkim w postaci licznych gotowych wytworów ceramicznych, stanowiących, jak zauważa dr Michał Grygiel, wartość wyjątkową w procesie wyznaczania chronologii poszczególnych faz tej grupy, jak i możliwości definiowania tradycji garncarskich różnych ugrupowań kulturowych spotykanych w zachodniej Małopolsce. Przyjęta przez habilitanta metoda jej analizy, w ramach

poszczególnych grup techniczno – funkcjonalnych/typologicznych, nawiązująca do stosowanej przy opracowaniach ceramiki tynieckiej przez innych archeologów (np. Z. Woźniak 1990), jest prawidłowa. Autor, podkreślając fakt występowania ceramiki warsztatowej i ręcznie lepionej, wskazał na funkcjonowanie różnych tradycji garncarskich charakterystycznych przynajmniej dla kilku kultur, a mianowicie (I faza grupy tynieckiej), obok ręcznie lepionej ceramiki staroceltyckiej pojawiła się najstarsza celtycka ceramika warsztatowa, a następnie (II faza grupy), obok lateńskiej ceramiki warsztatowej, spotyka się często ceramikę w typie wczesnej kultury przeworskiej, rzadziej kultury jastorfskiej, wreszcie (faza III grupy tynieckiej), obok lateńskiego nurtu zauważa się także cechy garncarstwa dackiego i puchowskiego. Prezentacja wytworów wiązanych z poszczególnymi nurtami, jak i poszukiwanie ich nawiązań w barbarzyńskiej Europie wskazuje na wyjątkową kompetencję habilitanta w rozwiązywaniu zagadnienia garncarstwa tynieckiego, będącego złożonym i trudnym problemem. Ustalenia są kreslone na odpowiednim poziomie szczegółowości, przekonywująco wskazywane są techniczne i formalne podobieństwa ceramiki tynieckiej do wytworów pochodzących z innych regionów Europy. W konkluzji habilitant wskazuje na heterogeniczny charakter inwentarzy ceramiki tej grupy. Dr Michał Grygiel za wiodące uznał inspiracje lateńskie, napływające z południa (Morawy, Czechy, Bawaria). Dopelniały je oddziaływania z północy w postaci tradycji wczesnej kultury przeworskiej, a także kultury jastorfskiej, już dawniej (por. Z. Woźniak, P. Poleska 1999), zauważalne w I fazie tej grupy, obecnie w związku z nowymi znaleziskami i ich doskonałą analizą przeprowadzoną przez habilitanta, umieszczane w I i II fazie tej grupy. Natomiast w związku z problematyką ceramiki kultury puchowskiej i dackiej sformułował przekonywującą tezę, że jej pojawienie się na terenie tynieckim było następstwem jej przejmowania z późnoceltyckiego kręgu kulturowego. W nawiązaniu do postawionej tezy o heterogenicznym obrazie ceramiki tynieckiej habilitant ustosunkował się do relacji stylistycznej między celtycką ceramiką warsztatową a ceramiką wczesnoprzeworską, a więc ogólnie mówiąc wzorcami pochodzenia południowego i północnego w ówczesnej Europie barbarzyńskiej. Opowiedział się za wpływami celtyki na garncarstwo wczesnoprzeworskie. Spostrzeżenie to pozostaje wyjątkowo ważne dla studiów nad procesem upowszechniania wielu innych jeszcze elementów o tradycji celtyckiej wśród społeczności mieszkającej na północ od grupy tynieckiej (np. A. Maciałowicz 2018). Bardziej złożona pozostaje relacja z kulturą jastorfską, wymagająca dalszych jeszcze badań. Inną pozostaje kwestia, czy w tak heterogenicznym środowisku kulturowym społeczność „tyniecka” wytworzyła typową tylko dla jej terenów stylistykę ceramiki naczyniowej.

Pytanie o oblicze kulturowe społeczności tynieckiej łączy się z zagadnieniem organizacji przestrzennej jej osadnictwa, inicjującego w zachodniej Małopolsce, po kulturach wczesnożelaznych, nowy etap jej zasiedlania. W nakreślonej z wyjątkowym znanstwem problematyce osadniczej, zastrzeżenia kierujemy jedynie wobec sposobu prezentacji jednego z jej elementów, jakim są osiedla, skąd pochodzi zasadnicza część informacji archeologicznych. Autor twierdząc, że odzwierciedlają one specyfikę tej grupy (s. 217), jednak analizie poddał jedynie wybrane jej elementy, a w rozdziale o organizacji przestrzennej osadnictwa zawarł zwięzły opis dwóch wydzielonych grup osiedli, różniących się strukturą przestrzenną, pierwsza z nich o cechach wczesnej kultury przeworskiej, druga o cechach lateńskich. Podział ten, mało komunikatywny, zwłaszcza w sytuacji sygnalizowanej heterogeniczności kulturowej grupy, nie jest wystarczającą przesłanką dla poznania tego zagadnienia. Pewnym wytłumaczeniem tego faktu pozostaje stan opracowania osad.

Dopełnieniem wyobrażenia o grupie tynieckiej pozostaje sfera kultury duchowej zwłaszcza zachowania związane z obrzędkiem pogrzebowy, które autor słusznie rozpatrzył z perspektywy przynajmniej dwóch wzorców kulturowych, lateńskiego i wczesnej kultury przeworskiej. Szczególną uwagę poświęcił czworokątnym obiektom rowkowym skrywającymi spalone szczątki zmarłych wraz z elementami ich wyposażenia. Przypominają one, jak słusznie Autor podkreślił, elementy wierzeń celtyckich. Idea tych pochówków, w ujęciu habilitanta, ujawnia się przynajmniej w dwóch chronologicznie odmiennych horyzontach, pierwszym sięgającym starszego okresu lateńskiego, i młodszym, pojawiający się około przełomu er. Z nurtu tych zwyczajów, według Michała Grygiela, wypływa zapewne idea nekropolii typu kryspinowskiego.

W części syntetyzującej dzieje społeczności „tynieckiej” dr Michał Grygiel omówił sytuację osadniczo – kulturową w zachodniej Małopolsce, poprzedzającą uformowanie się grupy tynieckiej. Wskazał, wbrew dawniejszym poglądom, na możliwość kontaktowania się społeczności związanej z osadnictwem kręgu pomorsko – kloszowego i najstarszego osadnictwa celtyckiego. Jednym z argumentów dokumentujących tę sytuację było wydzielenie serii wczesnych importów lateńskich w zespołach pomorsko – kloszowych. Było to, jak zauważono w recenzowanej rozprawie, następstwo penetracji zachodniej Małopolski przez społeczności celtyckie i zainteresowania się możliwością eksploatacji tutaj solanek i prowadzenia handlu solą, co powodowało ich przemieszczanie się na te obszary. Teza frapująca, wymagająca dalszych badań, zresztą na ich potrzebę Autor zwracał uwagę kilkakrotnie w różnych częściach swojej pracy (np. s. 270).

W podsumowaniu, w nakreślonych dziejach grupy tynieckiej habilitant wyznaczył trzy jej fazy (faza I: LT B2b – LT C1b; faza II: LTC1b – LTD1b; faza III: LTD1b – B1b), w wielu sekwencjach nowatorsko rozbudowane wobec dawnych ujęć Zenona Woźniaka (1970) i Pauliny Poleskiej (2006). Nowe elementy tych faz Autor definiował w sposób przejrzysty i komunikatywny, wyznaczył grupy stanowisk charakterystyczne dla kolejnych faz. Autor stwierdził, że materiały z I fazy nie nawiązują do wcześniejszych kultur, lecz wyznaczają one proces formowania się w zachodniej Małopolsce osadnictwa celtyckiego przypadającego na LTB2, a być może nawet na LTB2a. Źródła archeologiczne z tego czasu w zachodniej Małopolsce wskazują na ich zbieżność z materiałami pochodzącymi z Moraw i Śląska, być może Kotliny Karpackiej.

Z kolei II faza odzwierciedla obraz społeczności „tynieckiej” kulturowo już bardziej zróżnicowany, ukształtowany, obok wzorców o tradycji celtyckiej, także przez nowe zjawiska, jakimi są przede wszystkim tradycje wczesnoprzeworskie, śladowo jastorfskie, incydentalnie puchowskie. Autor opowiada się jednocześnie za wykluczeniem poglądów o zmianie ludności w tej grupie wychodząc z założenia, że podobne reorganizacje kulturowe dokonywały się wielu innych sąsiednich obszarach celtyckich. Zgadzam się z tezą Michała Grygiela o kontynuacji osadnictwa celtyckiego, lecz dopuszczam jednocześnie możliwość pojawienia się jednak w zachodniej Małopolsce nie znanej tutaj wcześniej społeczności związanej z tradycją wczesnoprzeworską, nie wykluczając także jastorfskiej.

Wreszcie w III fazie grupy tynieckiej Autor zwraca uwagę na wyjątkowe zagęszczenie osadnictwa, po części będące konsekwencją napływu tutaj nowych społeczności, zwraca także uwagę na wielokierunkowość tych napływów zauważalnych zwłaszcza na przykładzie tradycji garncarskich (Czechy, Morawy, dorzecze środkowego Dunaju). Ten wyjątkowo heterogeniczny obraz kultury tej grupy znajduje odzwierciedlenie także w dziedzinie także obrządku pogrzebowego. Przekonywująco brzmią sugestie dr Michała Grygiela o przyczynach schyłku grupy tynieckiej, będące nie efektem reorganizacji „wewnętrznych” w tej grupie, lecz raczej efektem wydarzeń „zewnątrznych”, a jednym z nich mogły być wydarzenia związane z katastrofą na terenie kultury puchowskiej, co w znakomity sposób odzwierciedla jej wcześniejsze powiązania z szeroko ujmowanym światem celtyckim.

W zakończeniu tej znakomitej rozprawy Autor raz jeszcze wskazał na przyczyny zainteresowania się problematyką tej grupy, potrzebę przeprowadzenia nowej systematyki źródeł archeologicznych, a w konsekwencji jej podział zaproponowany wcześniej przez Zenona Woźniaka (1970) zostały zupełnie inaczej nakreślony. W rezultacie habilitant

sformułował tezę, że poziom cywilizacyjny osiągnięty w grupie tynieckiej około przełomu er odpowiadał zapewne największym ośrodkom rozwoju schyłkowej kultury Celtów.

Podsumowując, rozprawa dr Michała Grygiela jest osiągnięciem wyjątkowym poświęconym nader złożonym dziejom społeczności grupy tynieckiej, funkcjonującej w czasach dynamicznych przemian w okresie lateńskim i wczesnym okresie rzymskim ogarniających niemal całe tereny Barbaricum. Uważam, że tezy Autora o tej grupie będą szeroko wykorzystywane w podejmowanych w przyszłości próbach weryfikowania wielu dotychczas sformułowanych już wnioskach o obliczu kulturowym Barbaricum na przełomie er. Uwagę w tej pracy zwraca strona katalogowa źródeł a także zestawienia różnych form kulturowych analizowanych w pracy wraz z wyczerpującymi o nich informacjami.

B. Pozostałe osiągnięcia naukowe

Jako pozostałe osiągnięcia naukowe habilitant zgłosił dwie monografie (**I. 1.2; 1.3**), rozdział w pracy zbiorowej (**I. 1.4**) oraz trzy artykuły napisane po uzyskaniu stopnia doktorskiego (**I. 2.5; 2.6; 2.7**), które stanowią dopełnienie tematu p.t. „Narodziny środkowoeuropejskiego Barbaricum”. Z tej grupy trzy prace ogłoszono w językach kongresowych. Nadto Autor po uzyskaniu doktoratu (2013 r.) ogłosił 14. innych jeszcze prac, w tym 9. w językach kongresowych (**I. 4.1 – 14**).

Niemal wszystkie publikacje dotyczą problematyki środkowoeuropejskiego Barbaricum, zwłaszcza społeczności celtyckiej i sąsiadującej z nim pozostałych społeczności barbarzyńskich. Większość z zagadnień tej problematyki zrealizowano w ramach różnych projektów badawczych. Zauważa się, że ich dobór tematyczny nie był przypadkowy, lecz jest osadzony w ogólniejszej problematyce dotyczącej środkowoeuropejskiego Barbaricum w okresie lateńskim/przedrzymskim i początkach wczesnego okresu rzymskiego, związanej zwłaszcza z kulturą celtycką, przeworską, jastorfską i oksywską.

Wśród podejmowanych przez habilitanta badań za wiodące i mające wyjątkowe znaczenie dla problematyki środkowoeuropejskiego Barbaricum, uznaję dokonania badawcze nad kulturą jastorfską. Autor, po okresie braku szerszego nią zainteresowania (do lat 80.tych XX wieku), a następnie pewnego ożywienia badań wywołanego odkryciem nowych źródeł (początek XXI wieku), wykreślił zupełnie nowy jej obraz, zarówno w kategorii podstaw źródłowych, jak i jej ujęcia w aspekcie chronologicznym i chorologicznym. Udokumentował, że osadnictwo jastorfskie na Niżu Polskim nie było krótkotrwałym wydarzeniem, lecz zajęło tutaj ważne miejsce w procesie formowania się kultur przedrzymskich/lateńskich. Wyraził

przy tym pogląd, co do którego można wysuwać jeszcze szereg zastrzeżeń, o braku związków kultury jastorfskiej ze strefy niżowej z dwiema wcześniej już wydzielonymi w Nadodrze grupami tej kultury (grupa dolnonadodrzańska; grupa gubińska). Przeprowadził szczegółową krytykę wcześniejszych poglądów na temat znalezisk, różnie systematyzowanych, łączonych z okresem przedrzymskim. Ważnym osiągnięciem w badaniach habilitanta nad rzeczoną kulturą było wskazanie na nawiązania jej materiałów z terenu Niżu Polskiego do spotykanych na terenie Jutlandii i na Wyspach Duńskich, być może także północno – wschodnich Niemiec. Ceramikę jastorfską z ziem polskich podzielił na materiały wcześniejsze (schyłek starszego okresu przedrzymskiego) i młodsze (początek młodszego okresu przedrzymskiego). Jakkolwiek wyraził pogląd, że najistotniejsze informacje o chronologii przemian kulturowych dostarcza analiza metalowych detali stroju, to uważam jednak, uwzględniając specyfikę źródeł archeologicznych o tej kulturze (przewaga informacji o ceramice), że podział ceramiki zaproponowany przez dra Michała Grygiela jest także znakomitym instrumentarium w rozwiązywaniu tych zagadnień. Wskazał jednocześnie na niedocenianą dotychczas rolę kultury jastorfskiej w procesie reorganizacji stosunków osadniczych i kulturowych w okresie przedrzymskim na Niżu Polskim. W związku z tym omówił wyjątkowo złożone zagadnienie, jakim było rozpraszanie się na tym terenie osadnictwa o tradycji posthalsztackiej. W nawiązaniu do tej problematyki sformułował pogląd, że w związku z upowszechnianiem się wzorców lateńskich wśród społeczności zamieszkującej tereny Niżu Polskiego, inspirujących proces formowania się kultury przeworskiej i oksywskiej, w wydarzeniu tym wyjątkową rolę odegrała zapewne także kultura jastorfska.

W podsumowaniu osiągnięć naukowych związanych z kulturą jastorfską uważam, że habilitant jest twórcą zupełnie nowej narracji o tej kulturze na Niżu Polskim, którą wykreślił na szerokim tle porównawczym. Uzupełnił swoje badania nad tą kulturą we wręcz unikatowy, w swojej pedanterii, katalog stanowisk archeologicznych, a także w różnego rodzaju zestawienia analizowanych form kulturowych.

Swoistym dopełnieniem bogatego repertuaru badań nad okresem lateńskim jest monografia niewielkiego cmentarzyska (28 grobów) ludności kultury przeworskiej z Goli, powiat Jarocin (faza LtC2 – B2), napisana przy współpracy z Waldemarem Stasiakiem z Muzeum Archeologicznego w Łodzi (**I.1.3.**). Spektakularny zestaw źródeł odkryty tam stał się doskonałą inspiracją do zwrócenia uwagi na problematykę okresu przedrzymskiego w Wielkopolsce artykułowaną pojawieniem się tam elementów o tradycji celtyckiej i jastorfskiej, te drugie napływające, według Autorów, z zachodu Barbaricum. Publikacja ta, będąca fragmentem monograficznego opracowania wyników prac archeologicznych na

stanowisku w Goli (neolit; kultura łużycka; kultura przeworska), napisana w konwencji studiów mikroregionalnych, zwraca uwagę swoim wyjątkowym zestawem wyników badań osiągniętych na drodze zastosowania różnych metod badawczych. Publikacja ta może stanowić wzorzec dla postępowania przy analizie podobnych znalezisk.

Innym uzupełnieniem badań realizowanych przez Michała Grygiela jest publikacja wyników prac archeologicznych na szeroko rozpoznanej (30 arów) osadzie grupy tynieckiej w Zagórzycach, pow. Kazimierza Wielka (LtB2 – LtC), osadzie tak często przywoływanej w rozprawie wcześniej już recenzowanej (I.2.6.). Znajdujemy tu, obok szczegółowo zrelacjonowanych danych o ceramice naczyniowej, detalach stroju, informacje także o strukturze chowanych zwierząt, według Autora, będąca typowa dla kultury celtyckiej, której nie znaleźliśmy w rzeczonyj powyżej rozprawie. Informacje o tej osadzie dopełniają jeszcze inne artykuły, przygotowywane przy współpracy z innymi archeologami, część z nich napisana jeszcze przed uzyskaniem doktoratu (II.4. 5; 7; 10; 12; 14; 19; 17-21).

W badaniach habilitanta ważne miejsce zajmuje problematyka mennictwa celtyckiego. W tym miejscu, pomijając już osiągnięcia badawcze Michała Grygiela skomentowane wcześniej przy omawianiu monografii o grupie tynieckiej, zwracamy tutaj uwagę na wydzielone na Niżu Polskim późnoceltyckie ośrodki mennicze (Kalisz; Kujawy) ze schyłku okresu lateńskiego z licznymi drobnymi monetami handlowymi (I.2.7). Autor, zakładając znajomość w tych rejonach umiejętności bicia monet, uznał owo wydarzenie za jedno z ważniejszych zdarzeń kulturowych w procesie latenizacji terenów ziem polskich. Teza ta, wspierana przekonująco dokumentacją kartograficzną, jest niebywale ważnym argumentem w studiach poświęconych badaniom odmienności kulturowych na przełomie er.

Z grupy artykułów uzupełniających bogaty zestaw publikacji habilitanta uwagę zwracają także prace o uzbrojeniu barbarzyńskim, sygnalizujące jeden z nowych nurtów zainteresowań badawczych. Owe zainteresowania są przedmiotem wystąpień na konferencjach naukowych (np. Brno; Tatabánya). Wśród nich uwagę zwraca artykuł, napisany przy współpracy z dr hab. Marcinem Biborskim, o trzewikach pudełeczkwatych do pochwy miecza typu spatha.

Uzupełniającym nurtem wobec problematyki lateńskiej był udział habilitanta w badaniach grodzisk wczesnośredniowiecznych (np. Nowe Miasto nad Wartą; Tum; Czerchów), gdzie obok działalności terenowej prowadził także prace nad przygotowaniem uzyskanych wyników do publikacji.

Podsumowując, poziom i wartość osiągnięć naukowych odzwierciedlona w wybranych publikacjach w dziale tzw. „pozostałe osiągnięcia naukowe”, niewątpliwie predysponuje Autora do uznania tych dokonań za wybitne, wyznaczające w archeologii zupełnie nowe

metody i kierunki badań. Niemal wszystkie prace habilitanta znamionuje jeszcze jedna nie zawsze spotykana wśród innych badaczy cecha, a mianowicie dołączanie doń szczegółowo skatalogowanych źródeł, z których korzystano w danej rozprawie.

C. Działalność naukowa

Dr Michał Grygiel należy do grupy archeologów o wyjątkowej aktywności naukowej przejawiającej się nie tylko w prowadzeniu badań wykopaliskowych (np. Goła; Jadowniki Mokre; Zagórzycy), w publikowaniu swoich prac, lecz także w czynnym uczestnictwie w wielu konferencjach i seminariach o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Jest zapraszany na wykłady przez uniwersytety, Polską Akademię Umiejętności, muzea, fundacje i stowarzyszenia. Zainteresowani mają okazję wysłuchać Michała Grygiela nie tylko podczas fachowych spotkań, lecz także w czasie spotkań popularno – naukowych (np. Muzeum Okręgowe w Jarocinie). Od czasu uzyskania doktoratu w 2013 r. wygłosił 11 referatów na spotkaniach międzynarodowych oraz 6 referatów na spotkaniach krajowych. Jest założycielem i współorganizatorem seminarium naukowego „Sideros”, organizowanego cyklicznie od 2018 r. do dziś przez Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński i Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie.

Dr Michał Grygiel w latach 2003 – 2009 prowadził w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego zajęcia dydaktyczne z zakresu problematyki stanowiącej główny kierunek jego zainteresowań badawczych, był opiekunem studenckich praktyk wykopaliskowych. Konsultował prace licencjackie, magisterskie i doktorskie studentów i doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Po 2009 r. do dzisiaj swoją działalność naukową realizował zasadniczo poza systemem pracy etatowej koncentrując się na wykonywaniu grantów krajowych i zagranicznych, otrzymywanych stypendiach, pracach zleconych.

Tematyka badań naukowych predysponowała habilitanta do konieczności odbywania częstych wyjazdów studyjnych. Temu poświęcił swój czas. Odnotować zatem należy staże naukowe w Skandynawii (2004 – 2005 r.) i Niemczech (2015 r.), pobyty naukowe w Niemczech w różnych okresach czasu na przestrzeni lat 2000 – 2015 r., pobyt naukowy w Uniwersytecie w Kanadzie (Vancouver – 2018 r.), finansowane ze środków własnych, przy niewielkim wsparciu Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Katholischer Akademischer Ausländer Dienst a także pobyty naukowe w Danii (Muzeum Narodowe w Kopenhadze - 2022 r.). Był lub jest wykonawcą wielu krajowych i międzynarodowych projektów badawczych. Wśród nich uwagę zwraca projekt p.t. „Keltische Schwerter im Barbaricum”

(Berlin – 2015 r.), udział w projekcie naukowym „Wieża Książęca w Siedlęcinie (realizacja w ramach grantu z Narodowego Instytutu Dziedzictwa, 2015 – 2016 r.), udział w projekcie naukowym p.t. „Kokotów, stanowisko 19. Osada wielokulturowa od epoki kamienia po schyłek starożytności” (grant przy Muzeum Archeologicznym w Krakowie – 2017 r.), udział w projekcie naukowym dotyczącym badań w Czerchowie, pow. Zgierz oraz w Goli, pow. Jarocin (umowy czasowe z Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi, 2015 – 2019 r.). Był wykonawcą projektu dotyczącego opracowania i publikowania wyników badań na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Czerchowie (Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, 2020 r. do dziś), a dalej wykonawcą w międzynarodowym projekcie dotyczącym opracowywania cmentarzysk z epoki żelaza odkrytych na Bornholmie (grant przy Uniwersytecie w Aarhus – 2020 r. do dziś), wykonawcą w międzynarodowym projekcie Sorte Muld (Bornholm) dotyczącym badań nad centrum władzy germańskiej z okresu epoki żelaza (375 – 750 AD) (Uniwersytet w Aarhus i w Lund – 2022 r.).

Dr Michał Grygiel jest recenzentem prac naukowych zamieszczanych w publikacjach zagranicznych (np. Nitra – 2021 r.), a także współredaktorem książki naukowej dedykowanej Ryszardowi Grygielowi i Peterowi Boguckiemu (Łódź – 2022 r.).

Nadążyć za efektami prowadzonej działalności naukowej dra Michała Grygiela jest wyjątkowo trudno. Niemniej jednak, na podstawie dotychczas opublikowanych wyników prac, głoszonych referatów, przygotowywanych nowych kierunków swoich badań uważam, że Michał Grygiel jest wybitnym archeologiem, z „nutą” indywidualizmu, lecz na pewno wyjątkowo zdolnym z predyspozycjami do stworzenia zupełnie nowej narracji o dziejach społeczności europejskiego Barbaricum w epoce żelaza.

Podsumowując moje uwagi stwierdzam, że dorobek naukowy dr Michała Grygiela, wyjątkowe zalety jego warsztatu naukowego, rozległa wiedza teoretyczna, znajomość metod i źródeł archeologicznych, sposoby formułowania wniosków i kreślone narracje, umiejętność organizowania działalności naukowej a także zdolności w upowszechnianiu archeologii, wypełniają warunki stawiane osobom ubiegającym się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Zgłaszam więc wniosek o dopuszczenie dr Michała Grygiela do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

Oświadczam, że moja ocena pozostaje w zgodzie z własną wiedzą, sumieniem i interesem polskiej archeologii. Nie jest obciążona jakimkolwiek uprzedzeniem. Za jej treść biorę pełną odpowiedzialność.

12.05.2023

VIDI DECANUS

DZIEKAN
Wydziału Archeologii
prof. dr hab. Andrzej Michałowski

Prof. dr hab. Henryk Machajewski

